

УДК 338.2

Н. В. Балабанова

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПОСТВОЄННОГО ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ КРАЇН

У статті систематизовано та узагальнено досвід повоєнного відновлення провідних країн світу, зокрема Боснії та Герцеговини, Сінгапуру та Німеччини. Надано ретроспективний огляд відновлення країн після воєнних дій. Встановлено, що Україна стоїть на шляху до значних змін і має унікальний шанс на повне перезавантаження соціально-економічної, політичної, правової та культурної сфери суспільних відносин. Таке оновлення буде більш швидким та ефективним за умови повного та всебічного дослідження позитивного досвіду повоєнної відбудови провідних країн світу, а також імплементації такого у стратегію повоєнного відновлення України. З'ясовано, що кожна країна має свій унікальний досвід у повоєнній відбудові. Стратегія відновлення економічної сфери має бути соціально орієнтовною та носити комплексний та багатогранний підхід. Акцентовано увагу на тому, що несвідоме запозичення та копіювання однієї з вищезгаданих стратегій повоєнної відбудови є недоцільним, а проаналізований досвід має бути імплементований з урахуванням національних особливостей нашої країни.

Ключові слова: повоєнне відновлення, повоєнна відбудова, розвиток економіки, імплементація світового досвіду.

DOI 10.34079/2226-2822-2023-13-26-83-89

Постановка проблеми. Проблемні аспекти повоєнної відбудови України заслуговують на неабияку увагу національної наукової спільноти, адже після перемоги постане нагальне питання у відновленні численних руйнувань, завданих росією, зокрема мова йде про житло, виробничі об'єкти, об'єкти інфраструктури тощо. У таких умовах набуває актуальності дослідження та аналіз світового досвіду повоєнної відбудови країни.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Впродовж тривалих військових дій на території України питання повоєнної відбудови пошкоджених об'єктів інфраструктури, житла, виробничих об'єктів, а також відновлення соціально-економічної та політичної сфери не втрачають своєї актуальності та активно досліджуються не лише публіцистичними виданнями, але й національною та міжнародною науковими спільнотами. За останній рік помітно зростає кількість наукових робіт, предметом дослідження яких став досвід повоєнного відновлення іноземних країн, особливо тих, яким вдалося не лише позитивно вирішити проблему відновлення зруйнованих об'єктів приватної та державної власності, але і виробити власну унікальну стратегію відбудови економіки країни, яка у свою чергу забезпечила їм місце у рейтингах найвпливовіших та найрозвинутіших країн світу. Відтак, наше дослідження спирається на підґрунтя наукових робіт таких авторів як Приймакова Ю. А., Чемерис Ю. Т., Іванова С. В., Колінець Л. Б., Радинський С. В., Латішева О. В. та інші. Зазначені дослідники внесли вагомий внесок у розвиток наукової думки стосовно проблем повоєнного відновлення країни, зазначили, що задля успішного та ефективного повоєнного відновлення економіки країни слід спиратися на інноваційний розвиток та враховувати наявну геополітичну ситуацію. Отож, спираючись на існуючу наукову базу, було виведено гіпотезу стосовно повоєнного відновлення економіки з урахуванням реально існуючих

об'єктивних причин та факторів, її структури, орієнтації на інноваційні технології на рівні з підтриманням належного фінансування програм підвищення обороноздатності.

Мета. Метою цього дослідження є огляд та структуризація світового досвіду повоєнного відновлення країни, її соціально-економічної та політичної сфери, а також осмислення такого досвіду та можливість його імплементації після перемоги України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Тривала війна з росією змусила перевести економіку України в режим воєнного функціонування і до того ж з великою кількістю обмежень, які в свою чергу вже негативно впливають на подальший поступ нашої країни. Саме тому наразі так важливо замислитися над можливістю переведення національної економіки в режим відновлення, базуючись на якісному та реалістичному досвіді провідних світових країн у стратегуванні повоєнної відбудови. До того ж, вважаємо доречним закцентувати увагу на тому, що на нашу думку, вектор дослідження такого досвіду має бути спрямованим не лише на провідні країни Європейського Союзу, але й враховувати позитивний досвід деяких азіатських країн, зокрема таких як Японія, Сінгапур, Гонконг тощо. Погоджуємося з думкою багатьох науковців про те, що досить очевидним видається той факт, що повоєнне відновлення національної економіки спиратиметься на підтримку міжнародних фінансових інституцій та фондів (до того ж як державних, так і приватних). При цьому варто констатувати і очевидну готовність світової спільноти до консолідації допомоги шляхом створення спільних, ефективних та дієвих механізмів для відновлення національної української інфраструктури, інституційної модернізації та її економічної трансформації (Бородіна та Ляшенко, 2021, с. 121-134).

Відтак, вважаємо доречним виокремити основні причини дослідження та структуризації вдалих кейсів провідних економічно-розвинених країн для вибудови майбутньої стратегічної візії повоєнного відновлення України. По-перше, дослідження досвіду повоєнного відновлення та поступу дає можливість для збереження історичної пам'яті про реальні минулі події та усвідомлення їх впливу на сучасні соціально-економічні та політичні процеси в країні. Зазначене допоможе уникнути вже припущених помилок та безпосередньо сприятиме збереженню ціннісних знань та традицій. По-друге, повна та всебічна оцінка світового досвіду після воєнної відбудови країни є цінним уроком для сучасного суспільства, а дослідження його різноманітних аспектів допомагає пришвидшити таке відновлення після конфліктів (зокрема збройних) з використанням методів управління кризовими ситуаціями, планування, координації та інших. По-третє, проведена систематизація вдалих кейсів повоєнної відбудови провідних світових країн безпосередньо сприяє поступу наукового підходу та усвідомленню складних соціально-економічних процесів в країні. До того ж, важливо наголосити, що подібна структуризація дає підстави для розуміння міжнародного співробітництва та можливості взаємного навчання, що без сумнівів сприятиме поліпшенню міжнародних стосунків. Це безпосередньо пов'язано із готовністю нашої країни імплементувати деякі аспекти успішних стратегій повоєнної відбудови інших країн (Дука та Старченко, 2022).

Говорячи про процеси повоєнного відновлення України, не можна не згадати й масштаби колосальних збитків, які і надалі наносяться економіці нашої країни. Такі збитки мають конкретний кількісний вимір, до того ж, вважаємо доречним наголосити на тому, що ВВП України наразі знаходиться у прямій залежності від лінії фронту. Відтак, Світовий банк у своїх прогнозах вказує на критичний рівень падіння ВВП в Україні на 45,1 відсоток. За даними всемірно відомого видання FORBES лише за перший місяць воєнних дій національна економіка втратила більш ніж 50 відсотків середньорічного ВВП, близько 30 відсотків підприємств повністю зупинили свою діяльність, а 45 відсотків – скоротили виробництво. Вважаємо доречним пригадати і результати дослідження Київської школи економіки. Так, аналітичні дані вказують нам на те, що

прямі та опосередковані втрати економіки нашої країни від війни становлять загалом 235 мільярдів доларів (Ланда, 2022; Київська школа економіки, 2022).

Ретроспективний огляд світової практики дозволяє вказати на те, що чимало країн стикалися з проблемою повоєнної відбудови. Вибір правильної, злагодженої та комплексної стратегії повоєнного відновлення країни є базисом для її подальшого поступу. Саме тому, на нашу думку наразі варто приділяти більше уваги дослідженням у сфері стратегічного планування повоєнної відбудови країни, зокрема проаналізувати вдалі світові практики та імплементувати найкращі аспекти в політичне, економічне та соціальне середовище України. На нашу думку, передчасне дослідження світового досвіду повоєнного відновлення надасть змогу не марнувати часу після перемоги, пришвидшити вихід з кризи та одночасно сприятиме оновленню та розвитку економічної, соціальної та політичної сфери в Україні.

Отож, пропонуємо детальніше зупинитися на огляді досвіду стратегії відновлення Боснії та Герцеговини, яка здебільшого була спрямована на національне примирення, відновлення соціальних зв'язків, врегулювання конфлікту. Після війни у 90-х роках ця країна зазнала значних руйнувань та неабиякої гуманітарної кризи. Проте консолідація зусиль та виокремлення конкретних цілей надали змогу на подальший розвиток та відновлення Боснії та Герцеговини. Відтак, з метою досягання цілей національного примирення, уряд країни прийняв необхідні та ефективні заходи для забезпечення довгострокової стабільності, зокрема впровадив міжнародні механізми умиротворення, політичних угод та врегулювання суперечок. Паралельно із цим увагу зосередили і на необхідній реконструкції постраждалої під час бойових дій інфраструктури. Важливим кроком було прийняття ряду реформ для приватного бізнесу. Відтак, урядом Боснії та Герцеговини були вжиті заходи щодо підтримки маленького, середнього та великого підприємництва, розвитку приватного сектору економіки. Зазначене є комплексним явищем, що включає в себе створення сприятливого підприємницького середовища, спрощення бізнес-процедур, процеси приватизації державних підприємств та залучення міжнародних інвестицій. Також, вважаємо доречним вказати й на той факт, що неабияку підтримку країни отримувала від міжнародних партнерів та співпраці з ними. Так, завдяки допомозі ООН, Європейського Союзу та Всесвітнього банку вдалося забезпечити концентрацію на розвитку країни, зокрема шляхом отримання фінансової підтримки, технічної допомоги, консультацій та навчання. Цікавим видається і досвід зміщення акцентів на розвиток напрямків туризму та культурної спадщини. Під час повоєнного відновлення Боснія та Герцеговина просувала ідею підвищення туристичного потенціалу, що безпосередньо вплинуло на збільшення кількості робочих місць, залученню додаткових інвестицій та підвищенню іміджу країни на міжнародному рівні (Дука та Старченко, 2022; Косаревиц, 2022).

Цікавим видається повоєнна відбудова Сінгапуру. Не дивлячись на те, що згадана країна здобула свою незалежність лише у 1965 році, вона швидко розвинулася і перетворилася в одну з найбагатших країн, завдяки запровадженій системі унікальних повоєнних реформ. Відтак, на додаткову увагу заслуговує процес створення сприятливого інвестиційного клімату шляхом зниження податків з одночасним введенням легких умов для створення підприємств зі спрощенням бюрократичних процедур. Також, варто наголосити на тому, що неабияку увагу влада Сінгапуру приділила розвитку освіти та науки, а також підготовці висококваліфікованих кадрів. Важливо, що саме концентрація ресурсів країни на розвитку галузей високої доданої вартості надала змогу активізуватися розвитку електроніки, біотехнологіям, фармацевтиці та фінансовим послугам. Завдяки комплексному та системному підходу у запроваджених повоєнних реформах, Сінгапуру вдалося сформувати одну з найбільш розвинених та потужних торговельних економік у світі. Також, на нашу думку, цікавим

видається досвід Сінгапуру у розробці ефективних містобудівних проєктів та розвитку якісної інфраструктури на базі сучасних технологій «розумне місто». Такі проєкти включили в себе будівництво модернових житлових комплексів, транспортних систем, аеропортів та деяких інших об'єктів інфраструктури. Окрім цього, уряду Сінгапуру вдалося сформувати одну з найбільш розвинених торговельних економік на міжнародній арені. Ця країна і наразі активно підтримує вже існуючі зовнішньоекономічні зв'язки, а також укладає нові торговельні угоди та просуває експорт своїх товарів та послуг. Важливим та цікавим видається досвід Сінгапуру у боротьбі з корупцією. Відтак, задля забезпечення чесності, прозорості та ефективності у сфері державного управління уряд країни запровадив низку заходів, зокрема таких як створення незалежних антикорупційних органів, посилення юридичної відповідальності за корупційні правопорушення, запровадження принципів прозорості та публічної відкритості, що включає в себе постійні та регулярні фінансові звіти, підвищення заробітної платні державним службовцям у поєднанні з адекватними та вагомими засобами покарання за корупцію тощо (Дука та Старченко, 2022; Черкас та Чезбір, 2020; Резнікова та Панченко, 2021; ІА Антикорупційна правозахисна рада, 2016).

Говорячи про світовий досвід повоєнної відбудови країни, не можна обминути шлях відновлення та розвитку Німеччини. Після Другої світової війни ця країна відзначилася неабияким поступом у становленні однієї з найпотужніших економік у світі. Цікавим нам видається досвід у сфері демонтажу військової промисловості, реструктуризації економіки, соціального відновлення, а також реконструкції наявної інфраструктури. Під час розробки стратегії відновлення уряд Німеччини зосередився на деяких базових аспектах, зокрема дефіциті ресурсів внаслідок великих збитків та усуненні політичних та організаційних проблем поділу країни на Схід та Захід (Балабанова, 2023). Заслуговує на додаткову увагу сфера соціального захисту населення, яка включала реалізацію соціального партнерства між урядом, роботодавцями та профспілками, що безпосередньо вплинуло на встановлення стабільних трудових відносин, сприяло забезпеченню соціального захисту працівників та ефективному функціонуванню економіки. Слід наголосити і на тому, що як і більшість розвинених країн, Німеччина вибудувала комплексну систему боротьби з корупцією, яка включає в себе комплекс різноманітних заходів протидії цьому явищу та формування у суспільстві нульової толерантності до проявів корупції у всіх сферах суспільного життя (Юрків, 2023).

Без сумнівів, наразі, наша країна стоїть на шляху до значних змін і має унікальний шанс на повне перезавантаження соціально-економічної, політичної, правової та культурної сфери суспільних відносин. Таке оновлення, на нашу думку, буде більш швидким та ефективним за умови повного та всебічного дослідження позитивного досвіду повоєнної відбудови провідних країн світу, а також імплементації такого у стратегію повоєнного відновлення України. Проведений аналіз міжнародного досвіду дозволяє нам вказати на те, що будь-яка країна, перед якою постало завдання з повоєнного відновлення, проходить декілька важливих етапів на шляху до подолання проблем, породжених військовими діями, а саме:

1. підготовка до масштабних змін, який включає в себе мінімізацію збитків, завданих війною, релокацію бізнесу, систематизацію накопичених даних тощо;
2. відновлення критичної інфраструктури – відновлення електромереж, доріг, залізничного сполучення, відбудова лікарень, шкіл, будівництво тимчасового житла та залучення великої кількості міжнародної гуманітарної допомоги;
3. відновлення економічної системи країни, що супроводжується створенням робочих місць, постійних джерел генерування доходів, новітні підходи до урбаністики, гармонізація національного та європейського законодавства з акцентом на антикорупційну політику тощо;

4. стабільне економічне зростання, яке відобразатиметься у програмах підтримки та розвитку підприємництва шляхом стимулюючої регуляторної та податкової політики (Бородіна та Ляшенко, 2022, с.124).

Отже, підсумовуючи вищевикладене, варто констатувати, що кожна країна має свій унікальний досвід у повоєнній відбудові. Стратегія відновлення економічної сфери має бути соціально орієнтовною та носити комплексний та багатогранний підхід. Проаналізований позитивний світовий досвід доводить необхідність та важливість розробки унікальної покрокової та виваженої стратегії повоєнної відбудови країни. Запозичення вдалого досвіду економічно розвинених країн є одним із важливих кроків у відновленні нашої країни після перемоги. Натомість акцентуємо увагу на тому, що несвідоме запозичення та копіювання однієї з вищезгаданих стратегій повоєнної відбудови є недоцільним, а проаналізований досвід має бути імplementований з урахуванням національних особливостей нашої країни.

Бібліографічний список

- Балабанова, Н. В., 2023. Світовий досвід повоєнної відбудови країни. *Інновації для відродження: національний, регіональний, міжнародний контекст*: збірник тез IV Міжнародної науково-практичної конференції. Запоріжжя, 12-13 жовтня. Доступно: <<http://eir.zntu.edu.ua/handle/123456789/10757>>
- Бородіна, О. А. та Ляшенко, В. І., 2022. Повоєнне відновлення економіки: світовий досвід та спроба його адаптації для України. *Вісник економічної науки України*, 1, с. 121-134.
- Дука, А. П. та Старченко, Г. В., 2022. Світовий досвід повоєнного відновлення економіки: уроки для України. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*, 6. Доступно: https://reicst.com.ua/pmt/issue/view/issue_6_2022
- Інформаційне агентство Антикорупційна правозахисна рада, 2016. Протидія корупції в Сінгапурі – один з найкращих прикладів системної роботи, спрямованої на подолання корупції. [онлайн] Доступно: <<https://com1.org.ua/borba-z-korupciyeu-u-v-singapuri-recvpt- uspxu/>> (Дата звернення: 15.12.2022)
- Київська школа економіки, 2022. *Звіт про прямі збитки інфраструктури, непрямі втрати економіки від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України, та попередня оцінка потреб України у фінансуванні відновлення* [онлайн] Доступно: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/07/NRC_CLEAN_Final_Jul1_Losses-and-Needs-Report.pdf>.
- Косаревич, С., 2022. Післявоєнна відбудова Боснії і Герцеговини. *Центр Дністрянського* [онлайн] Доступно: <<https://dc.org.ua/news/reconstruction-bosnia>> (дата звернення: 24.10.2023).
- Ланда, В., 2022. Площа окупованої України, втрати російської техніки та 17 діб столичних тривог. Вісім фактів про три місяці війни від Forbes. Інфографіка. *Forbes* [онлайн] Доступно: <<https://forbes.ua/inside/ploshcha-okupovanoi-ukraini-vtrati-rosiyskoi-tekhniki-ta-17-dib-stolichnikh-trivog-10-faktiv-pro-tri-misyatsi-viyni-vid-forbes-infografika-24052022-6167>>
- Резнікова, Н. та Панченко, В., 2021. Природа сінгапурського дива. *Тиждень*, 32 (716) від 11 серпня 2021. Доступно: <<https://tyzhden.ua/pryroda-sinhapurskoho-dyva/>> (дата звернення: 24.10.2023).
- Черкас, Б. та Тезбір, Р., 2020. Еволюція стратегії національної безпеки республіки сінгапур. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Міжнародні відносини*, 2(52), с. 29-34. Доступно:

<http://journals.iir.kiev.ua/index.php/knu/article/download/4107/3755> (дата звернення: 24.10.2023).

Юрків, Ю., 2022. Від руїн до світового лідерства в економіці. Як зруйнована Німеччина після Другої світової війни завдяки реформам змогла вийти на олімп світової економіки? *Економічна правда*, 27 червня 2022. [онлайн] Доступно: <<https://www.epravda.com.ua/columns/2022/06/27/688588/>> (дата звернення: 24.10.2023).

References

- Balabanova, N. V. Svitovyi dosvid povoiennoi vidbudovy krainy [World experience of post-war reconstruction of the country]. *Zbirnyk tez IV Mizhnarodnoi naukovo-praktychmoi konferentsii «Innovatsii dlia vidrodzhennia: natsionalnyi, rehionalnyi, mizhnarodnyi kontekst»*. Zaporizhzhia, 12-13 zhovtnia 2023. Available at: <<http://eir.zntu.edu.ua/handle/123456789/10757>> (in Ukrainian)
- Borodina, O. A. and Liashenko, V. I., 2022. Povoienne vidnovlennia ekonomiky: svitovyi dosvid ta sprobа yoho adaptatsii dlia Ukrainy [Post-war economic recovery: world experience and an attempt to adapt it for Ukraine]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 1, pp. 121-134 (in Ukrainian)
- Cherkas, B. and Tezbir, R., 2020. Evoliutsiia stratehii natsionalnoi bezpeky respubliky sinhapur [Evolution of the national security strategy of the Republic of Singapore]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Seriia: Mizhnarodni vidnosyny*, 2(52), pp. 29-34. Available at: <<http://journals.iir.kiev.ua/index.php/knu/article/download/4107/3755>> (data zvernennia: 24.10.2023) (in Ukrainian)
- Duka, A. P. and Starchenko, H. V., 2022. Svitovyi dosvid povoiennoho vidnovlennia ekonomiky: uroky dlia Ukrainy [World experience of post-war economic recovery: lessons for Ukraine]. *Problemy suchasnykh transformatsii. Seriia: ekonomika ta upravlinnia*, 6. Available at: https://reicst.com.ua/pmt/issue/view/issue_6_2022 (in Ukrainian)
- Informatsiine ahentstvo Antykoruptsiina pravozakhysna rada, 2016. Protydiia koruptsii v Sinhapuri – odyń z naŷkrashchykh prykladiv systemnoi roboty, spriamovanoi na podolannia koruptsii [Anti-corruption in Singapore is one of the best examples of systematic work aimed at overcoming corruption]. [online] Available at: <https://com1.org.ua/borba-z-korupciyeyu-v-singapuri-recept-uspixu/> (data zvernennia: 15.12.2022) (in Ukrainian).
- Kosarevych, S., 2022. Pisliavoienna vidbudova Bosnii i Hertsehovyny [Post-war reconstruction of Bosnia and Herzegovina]. *Tsentr Dnistrianskoho* [online] Available at: <<https://dc.org.ua/news/reconstruction-bosnia>> (data zvernennia: 24.10.2023) (in Ukrainian)
- Kyivska shkola ekonomiky, 2022. Zvit pro priami zbytky infrastruktury, nepriami vtraty ekonomiky vid ruinuvan vnaslidok viiskovoi ahresii rosii proty Ukrainy, ta poperednia otsinka potreb Ukrainy u finansuvanni vidnovlennia [Report on direct damage to infrastructure, indirect losses to the economy from the destruction caused by Russia's military aggression against Ukraine, and a preliminary assessment of Ukraine's needs for financing recovery] [online] Available at: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/07/NRC_CLEAN_Final_Jul1_Losses-and-Needs-Report.pdf> (in Ukrainian)
- Landa, V., 2022. Ploshcha okupovanoi Ukraïny, vtraty rosijskoi tekhniki ta 17 dib stolychnykh tryvoh. Visim faktiv pro try misiatsi viŷny vid Forbes. Infografika [The area of occupied Ukraine, the loss of Russian equipment and 17 days of capital anxiety. Eight facts about the three months of war from Forbes. Infographics]. *Forbes* [online] Available at:

<<https://forbes.ua/inside/ploshcha-okupovanoi-ukraini-vtrati-rosiyskoi-tekhniki-ta-17-dib-stolichnikh-trivog-10-faktiv-pro-tri-misyatsi-viyni-vid-forbes-infografika-24052022-6167>>

Reznikova, N. and Panchenko, V., 2021. Pryroda sinhapurskoho dyva [The nature of Singapore's wonder]. *Tyzhden*, 32(716) vid 11 serpnia 2021. [online] Available at: <<https://tyzhden.ua/pryroda-sinhapurskoho-dyva/>> (data zvernennia: 24.10.2023) (in Ukrainian)

Yurkiv, Yu., 2022. Vid ruïn do svitovoho liderstva v ekonomitsi. Yak zruŭnovana Nimechchyna pislia Druhoï svitovoï viŭny zavdiaky reformam zmohla vyŭty na olimp svitovoï ekonomiky [From ruins to world leadership in the economy. As Germany destroyed after the Second World War, thanks to reforms, was able to reach Olympus of the world economy]? *Ekonomichna pravda*, 27 chervnia 2022. [online] Available at: <<https://www.epravda.com.ua/columns/2022/06/27/688588/>> (data zvernennia: 24.10.2023) (in Ukrainian)

Стаття надійшла 12.11.2023

Balabanova N.

FOREIGN EXPERIENCE OF SUSTAINED ECONOMIC RECOVERY OF COUNTRIES

The article systematizes and summarizes the post-war recovery experience of the world's leading countries, including Bosnia and Herzegovina, Singapore, and Germany. A retrospective review of the recovery of countries after hostilities is provided. It has been established that Ukraine is on the way to significant changes and has a unique chance to completely reset the socio-economic, political, legal and cultural spheres of social relations. Such an update will be faster and more effective under the condition of a full and comprehensive study of the positive experience of the post-war reconstruction of the leading countries of the world, as well as its implementation in the strategy of the post-war reconstruction of Ukraine.

It was found that each country has its own unique experience in post-war reconstruction. The strategy for the recovery of the economic sphere should be socially oriented and carry a comprehensive and multifaceted approach. Attention is focused on the fact that unconsciously borrowing and copying one of the above-mentioned post-war reconstruction strategies is impractical, and the analyzed experience should be implemented taking into account the national characteristics of our country.

Keywords: *post-war recovery, post-war reconstruction, economic development, implementation of world experience.*